
Бачієва Лариса³

Українська інженерно-педагогічна академія
м. Харків, Україна

ORCID: [0000-0002-0188-6638](https://orcid.org/0000-0002-0188-6638)

E-mail: bachievalarisa@gmail.com

ДО ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ПАРАДИГМИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ

У статті розглянуто визначення поняття «парадигма». Схарактеризовано традиціоналістсько-консервативну, технократичну, біхевіористську, гуманістичну та неінституціональну освітні парадигми. Проаналізовано питання реалізації дослідницької парадигми в сучасній освітній системі. Розкрито суть адаптивної моделі підготовки магістрів педагогічної освіти до здійснення дослідницької діяльності.

Ключові слова: дослідницька парадигма, індивідуальна дослідницька траєкторія.

On the Issue of Implementation of the Research Paradigm in Teaching Education. The article considers the definition of the concept of «paradigm». Traditionalist-conservative, technocratic, behaviorist, humanistic, non-institutional educational paradigms are characterized. The essence of the implementation of the research paradigm in the modern educational system is analyzed. The essence of the model-adaptive model of training masters of pedagogical education for the implementation of research activities is revealed.

Keywords: Research Paradigm, Individual Research Trajectory.

Вступ. Стан сьогоденної освітньої системи можна схарактеризувати як такий, що динамічно змінюється. Він обумовлений багатьма чинниками, зокрема процесами інтеграції у європейській освітній і дослідницький простір та адаптивними процесами, що пов'язані з реалізацією актуальних суспільних вимог. З огляду на це йдеться про необхідність перегляду наукового підґрунтя організації та реалізації освітнього процесу, що заснований на освітніх парадигмах. Зазначимо, що їх формування відбувається саме в часи активних змін і перетворень. Підвищення ролі науки, орієнтація на науку та дослідницьку діяльність сприяють актуалізації формування, розвитку та впровадження дослідницької парадигми в освіту.

Мета, методи і підходи. Метою статті є здійснення теоретичного дослідження суті освітніх парадигм, розкриття способів реалізації дослідницької парадигми через застосування адаптивної моделі у процесі підготовки магістрів педагогічної освіти.

Основні результати. Еволюція наукових знань відбувається як формування, конкуренція та зміна парадигм. Поняття «парадигма» у філософії науки сформульовано позитивістом Г. Бергманом (Bergmann, 1957) та набуло поширення завдяки працям американського фізика Т. Куна (Kuhn T., 1974).

---

³©Бачієва Лариса (Bachieva Larisa)

Як визначає Т. Кун, парадигма – це те, що поєднує членів наукової спільноти і, навпаки, наукова спільнота складається з людей, які визнають певну парадигму. У сучасній філософії парадигму розглядають як систему теоретичних, методологічних й аксіологічних настанов як зразком для розв’язання наукових завдань, та як таку, що визнається всіма членами наукової спільноти [1, с. 57].

У методології науки суть парадигми визначають як сукупність цінностей, методів, підходів та засобів прийнятих у науковій спільноті в межах наукової традиції у певний проміжок часу. Отже, парадигма визначає бачення науковцями картини світу, методів пізнання та характер проблем, які потребують розв’язання. Концептуалізація освітніх парадигм є дискусійним питанням, проте у сучасній філософії виокремлюють такі:

- традиціоналістсько-консервативна (ключовим складником є систематизовані, «готові», «завершені» знання, вміння та навички, які мають бути повідомлені студентам; при цьому самі здобувачі освіти – пасивні об’єкти в освітній діяльності);
- технократична (організація освітньої діяльності здійснюється на основі репродуктивної роботи здобувачів освіти; освітній процес спрямований на результативне досягнення чітко визначених прикладів засвоєння знань і досвіду);
- біхевіористська (раціоналістична) (розглядає освіту як шлях засвоєння знань з метою формування поведінки здобувачів освіти);
- гуманістична (ставить у центр уваги розвиток особистості студента, його інтелектуальні потреби та суб’єкт-суб’єктні відносини між ним і викладачем);
- неінституціональна (орієнтована на організацію освіти поза традиційними закладами освіти, зокрема школами, закладами вищої освіти);
- навчання «через здійснення відкриття» (набуття знань здійснюється через власні відкриття, що вимагають напруги усіх пізнавальних сил здобувачів освіти й одночасно впливають на розвиток продуктивного мислення) та ін.

Сучасна епоха характеризується процесами становлення нових освітніх парадигм. Зокрема такої, що зорієнтована на науку та дослідницьку діяльність як головну цінність суспільного життя й освіти. Тобто відбувається формування, розвиток та впровадження дослідницької парадигми в освіту. Результатом її впровадження у процес професійної підготовки магістрів педагогічної освіти є формування педагога-дослідника, який володіє значним творчим потенціалом, здатністю до рефлексивного мислення, постійної самоосвіти, самовдосконалення своєї професійно-педагогічної діяльності. Професійна діяльність такого викладача передбачає реалізацію індивідуальної дослідницької траєкторії та системне залучення здобувачів освіти до науково-дослідницької роботи (в навчальному процесі, поза навчальним процесом, у межах науково-організаційних заходів).

На нашу думку, індивідуальна дослідницька траєкторія – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу викладача-дослідника, що проєктуються з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі мети, змісту та засобів здійснення дослідницької діяльності на основі запитів освітньої теорії та практики.

Сприятливі реалізації дослідницької парадигми може перехід від традиційної моделі підготовки магістрів педагогічної освіти до здійснення дослідницької діяльності до нової – модельно-адаптивної. Вона дає можливість створити сприятливе середовище для розвитку та становлення викладача-дослідника. Реалізація адаптивної моделі базується на двох складових, а саме:

– перша – система моделей діяльності, яка представлена сукупністю науково обґрунтованих моделей дослідницької діяльності щодо широкого кола предметів її здійснення (соціально-демографічні характеристики здобувачів освіти; якості освітнього середовища та навчально-методичного забезпечення; матеріально-технічне оснащення, методика та технології навчання та ін.);

– друга – адаптивна (гнучка система), яка, пристосовуючись до умов реалізації дослідницької роботи, що характеризуються невизначеністю умов і вимог, не втрачає орієнтацію на стратегічну мету підготовки.

Слід зазначити, що адаптивна складова має двосторонній процес пристосування: з одного боку, освітня система активно пристосовується до індивідуальних особливостей здобувача освіти (майбутнього педагога), з іншого, – сам здобувач освіти пристосовується до системи. Результатом реалізації адаптивної складової є проєктування та реалізація індивідуальної дослідницької траєкторії викладача-дослідника.

Висновки. У сучасній освітній системі актуалізовано орієнтацію на дослідницьку діяльність як головну цінність суспільства та результатів освітнього процесу. Таким чином відбувається формування та становлення дослідницької парадигми. Сформульовано авторський спосіб її впровадження в процес підготовки магістрів педагогічної освіти через реалізацію адаптивної моделі, зміст якої становлять: система моделей дослідницької діяльності в освітній галузі; адаптивна модель побудови індивідуальної дослідницької траєкторії викладача-дослідника. Отже, наукова теорія та практика потребують напрацювань щодо підготовки магістрів педагогічної освіти на засадах реалізації дослідницької освітньої парадигми.

Список використаних джерел

1. Кун Т. Структура наукових революцій. Київ: Port-Royal, 2001. 228 с.
2. Козубовська І. В., Повідайчик О. С., Попович І. Є. Формування нової освітньої парадигми підготовки педагогічних кадрів у Великій Британії : [монографія]. Вид-во ПП «АУТДОР-ШАРК», 2017. 216 с.